

NÖVENDÉKEK VAGY FOGLYOK?

KOVÁCS-SZÉPVÖLGYI ENIKŐ

Az MTA-ELTE Jogi Történeti
Kutatócsoport (ELKH) blogja

A SZERZŐ:

DR. KOVÁCS-SZÉPVÖLGYI ENIKŐ

Az MTA-ELTE

JOGTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT
TUDOMÁNYOS SEGÉDMUNKATÁRSA
SZEPVOLGYIENIKO@GMAIL.COM

2022. február 28.

Az 1878. évi V. törvény-cikk, közismert nevén a Csemegi Kódex, a klasszikus büntetőjogi iskola hazai képviselőjeként a tettközpontúság jegyében individuáletikai felelősségre és indeterminizmusra helyezkedett, büntetési rendszerének célja elsősorban a megtorlás volt. A Kódex kritikusan előszere-ttel hivatkoztak a Kódex hiányosságai kapcsán a fiatalok bűnelkövetőkkel való nemtörődömségére.¹ A teljes érdektelenség vádjával azonban a Kódex semmiképp sem illethető, szűk körben már lehetővé tette a fiatal bűnelkövetők javítóintézetbe utalását.

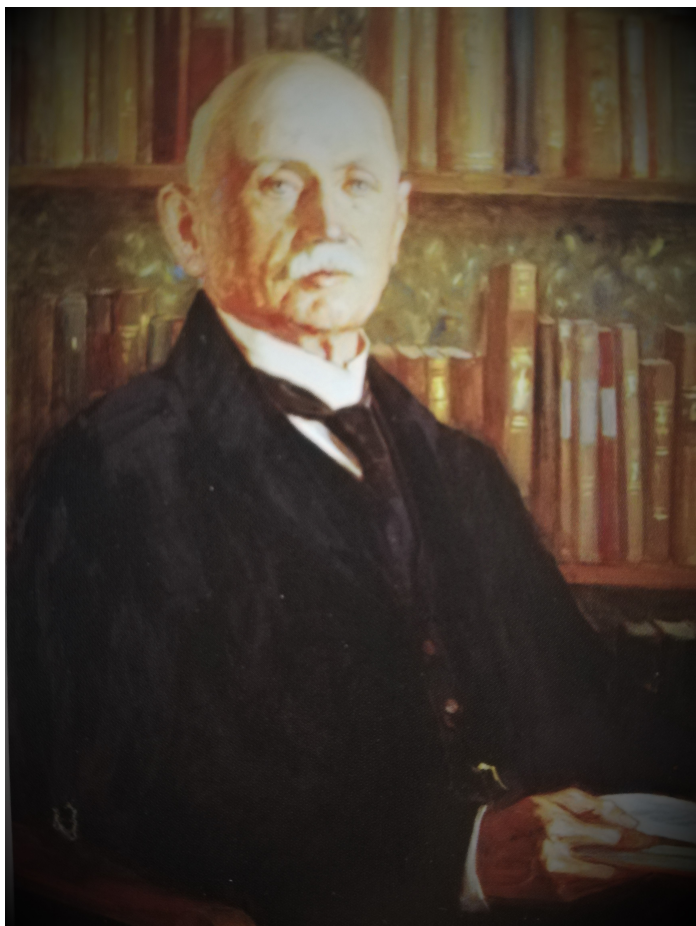
A büntethetőség alsó korhatárát 12. évben határozta meg a Csemegi Kódex, azaz az elkövetéskor 12. életévét még be nem töltött személyt nem vonhatták felelősségre büntetőjogi úton. A 12-16 év közötti elkövetők esetén a jogkövetkezmények aszerint alakultak, hogy az illető bírt-e belátási képességgel a büntetendő cselekmény elkövetésekor. Ha a büntetendő cselekmény – büntett vagy vétség – elkövetésekor a fiatal a 12. életévét már betöltötte, de 16. életévét még nem és az elkövetéskor nem rendelkezett belátási képességgel, rá nézve az eljáró bíróság büntetést nem szabhatott ki, legfeljebb a 20. életévé betöltéséig tartó javítóintézetbe utalást rendelhetett el.² A Kódex ezen szakasza ugyanakkor a gyakorlat számára nehézséget okozott, jellemzően a terhelt bűnösségének kimondása mellett alkalmazták a javítóintézeti nevelést. Vargha Ferenc szerint ez a gyakorlat sértette a büntetőjog alapelveit, továbbá nem volt tekintettel a bűncselekmény jogi jellegére és annak elemeire sem.³

Abban az esetben, ha a fenti 12-16 év közötti életkori határba tartozó fiatalok az elkövetéskor rendelkezett a cselekmény következményeinek belátásához szükséges képességgel büntethető volt és rá nézve csökkentett büntetési tételekkel operált a Kódex. Eszerint a kisebb súlyú bűntettek miatt 2 évig terjedő fogház, míg

vétségek esetén rendőri büntetés képezte a szankciót azzal a kiegészítéssel, hogy ezekben az esetekben lehetséges volt a javítóintézetbe utalás is a magánelzárás helyett. A javítóintézetbe szállítást az igazságügyminiszter is elrendelhetette a felügyelőbizottság javaslatára.⁴

A csavargó és koldus gyermekek száma folyamatosan emelkedett a városokban a 19. század végén,⁵ a lopás vagy csavargás miatt javítóintézetbe utalt vagyontalan gyermekek száma is magas volt.⁶ A csavargás és a koldulás kihágásának törvényi tényállását a Csemegi Kódexszel egységes rendszert alkotó Kihágási büntetőtörvénykönyv határozta meg. A Kbt. elvétele tartalmazott a fiatalok elkövetőkre vonatkozó külön rendelkezéseket, szankciós rendszerében a háromnapos elzárást meghaladó időtartamú büntetést a 20. életévüket meg nem haladott egyének javítóintézetben töltötték ki, ezen rendelkezés alkalmazásának azonban „olyan helyeken” volt létjogosultsága, ahol már létesült javítóintézet.⁷

A javítóintézeti nevelésnek kezdetektől részét képezte a növendékek munkáltatása, a 20. század elején pedig elismerést nyert, hogy a szakképzett mesterek által vezetett munkaoktatás elengedhetetlen a későbbi boldogulás szempontjából. „Minthogy a javítóintézetekből szabadult

növendékek az életben csak akkor boldogulhatnak, ha szakmájukban teljesen versenyképesek, a törekvés az, hogy a javító-intézeti szakoktatás az elérhető legmagasabb színvonalra emelkedjék." – olvasható az Igazságügyminisztérium 1904. évi jelentésében. Az éves jelentésekből megismerhetők az ez irányba tett

egyéni nevelés és javítás szárnypróbálgatása, mely szétfeszíteni látszott a proporcionális büntetési rendszer addig fennálló kereteit. Ezt támasztja alá a javítóintézetek alapszabálya is, mely kiemelte, hogy az intézetek célja a beutaltak erkölcsös polgári és vallási nevelésben részesítése, továbbá ezen intézetekre

malaszt. Így vagyunk a javító-intézetekkel általában."¹⁰

Hivatkozások:

¹ Irk Albert: *A magyar anyagi büntetőjog*. Pécs, 1928, Dunántúl Egyetem

Nyomdaja Pécs, 31. p.

² 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és

vétségekről 84. §.

³ Vargha

Ferenc:

Beszámítási képességgel nem bíró egyén ki a B.T.K. 84. §-a alapján javítóintézetbe küldetik, bűnösnek mondandó-e ki az ítéletben vagy felmentendő? *A Jog*, 1886.

12. sz. 93-94.p.

⁴ Csemegi Kódex 42. §.

⁵ Lengyel

Aurél előadása, lásd: A javító intézetekről. Lengyel

Társulat Könyvnyomdaja, 10-12. p.

⁷ 1879. évi XL. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról (Kbtk.) 65. §.

⁸ A M. Kir. Kormány 1904. évi működéséről és az ország közállapotáról szóló Jelentés és Statisztikai Évkönyv. A minisztériumok működése.

M.kir igazságügyi minisztérium. Budapest, 1905, Az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt. Könyvnyomdaja, 209. p.

⁹ A m. kir.

igazságügyminiszternek 48.981/1883. szám alatt a budapesti kir. ítélőtábla területén levő összes első folyamodású kir. bíróságokhoz, valamint az ugyanazon területen levő kir. ügyészségekhez intézett körrendelete, az aszódi javító intézet tárgyában, 20. §, MRT, 1884, 62-84. p. A rendelet melléklete tartalmazta a javító intézetek alapszabályát.

¹⁰ Vargha Ferenc: A büntető-törvénykönyvek módosítása tárgyában összehívott enquete határozatai. *Jogtudományi Közöny*, 1892. 3. sz. 19. p.

Székesfehérvári kir. javítóintézet.
Maison de correction de Székesfehérvár.

Kosárfonók.
Vanniers.

konkrét erőfeszítések, így például az aszódi javító intézetben folyamatban lévő kocsijavító műhely kivitelezésének ténye az 1904-es évből.⁸

Az anyagi jogi szabályozás nyújtotta mozgásterben rendeleti úton szabályozott módon a javítóintézetbe utaltak körében megindult a fiatalok speciális bünelkövetői minőségét figyelembe vevő, erre a végrehajtás szintjén reflektáló

nem a büntetés végrehajtására szolgáló helyek egyikeként kell tekinteni. A rendelet hangsúlyozta, hogy a beszállított ifjak nem foglyok, hanem növendékek.⁹ Ugyanakkor, ahogy Vargha Ferenc is megállapítja a javítóintézeti nevelés a Csemegi Kódex rendszerében csupán opcionális volt, „*kivételes jogszabály a törvényben, s a mi nem kötelezi, hanem csak feljogosítja a bírót: írott*

Aurél bemutatja Krajcsik Soma jelentését a székesfehérvári javítóintézetéről. In Szladits Károly (szerk.): *Magyar Jogászegyleti értekezések 17. kötet*. Budapest, 1899. Franklin-Társulat Könyvnyomdaja, 279 p.

⁶ Krajcsik Soma jelentése a javító-intézetekről és az ifjúkori bűnösökről. In Szladits Károly (szerk.): *Magyar Jogászegyleti értekezések 13. kötet*. Budapest, 1897. Franklin-

Képek elérhetősége:

1. oldal: Vargha Ferenc <http://www.ugyeszek.hu/hu/az+ugyeszekrol+-+regi+korok+hires+ugyeszei+-+vargha+ferenc.html> 2022. 02. 24.

2. oldal: Székesfehérvári királyi javítóintézet: Kun Béla – Ládai István (szerk.): *A fiatalok kriminalitása ellen való küzdelem Magyarországon*, Budapest, 1905, Franklin Társulat Nyomdaja.